

فرا داده طرح شاخص قیمت مصرف کننده – سال پایه ۱۴۰۰

تغییرات مداوم قیمت‌ها طی زمان منجر به تغییر الگوی مصرف خانوارها طی زمان می‌شود و نتایج شاخص قیمت مصرف کننده - که با سبد ثابت سنجیده می‌شود - را تورش‌دار می‌کند. به همین دلیل سازمان‌های آماری معمولاً هر ۵ سال، هزینه‌های پایه را بروزرسانی می‌کنند تا عدد شاخص دقیق‌تر باشد. در این راستا مرکز آمار ایران با گذشت پنج سال از سال پایه ۱۳۹۵ اقدام به بروز رسانی ضرایب اهمیت کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای کشور و محاسبه شاخص قیمت مصرف کننده بر اساس سال پایه جدید (سال ۱۴۰۰) نموده است. تغییرات صورت گرفته در سال پایه ۱۴۰۰ نسبت به سال پایه ۱۳۹۵ به شرح زیر است:

۱. دامنه پوشش طرح:

روستایی		شهری		
۱۴۰۰	۱۳۹۵	۱۴۰۰	۱۳۹۵	
آبادی ۶۷۱	آبادی ۶۲۶	شهرستان ۲۵۱	شهرستان ۲۳۱	دامنه پوشش
		منطقه شهری ۳۹۴	منطقه شهری ۳۵۷	
بیش از ۱۸ هزار	بیش از ۱۹ هزار	بیش از ۱۹ هزار	بیش از ۱۸ هزار	تعداد خانوار
۳۳۶	۳۰۵	۴۶۰	۴۵۵	تعداد اقلام
۱۰۸ خوراکی و آشامیدنی، ۲۲۸ غیر خوراکی و خدمات	۱۰۶ خوراکی و آشامیدنی، ۱۹۹ غیر خوراکی و خدمات	۱۴۳ خوراکی و آشامیدنی، ۳۱۷ غیر خوراکی و خدمات	۱۳۲ خوراکی و آشامیدنی، ۳۲۳ غیر خوراکی و خدمات	
۹۰۰۰	۸۵۰۰	۶۷۰۰۰	۶۵۰۰۰	تعداد کارگاه‌ها
بیش از ۱۲۰ هزار	بیش از ۱۰۵ هزار	بیش از ۲۶۰ هزار	بیش از ۲۴۰ هزار	تعداد مظنه قیمت

فرا داده شاخص قیمت مصرف کننده کل خانوارهای کشور برای دامنه پوشش، تعداد خانوار، تعداد کارگاه و تعداد مظنه قیمتی از تجمیع فراداده طرح‌های شاخص قیمت مصرف کننده شهری و روستایی به دست می‌آید. تعداد اقلام در سال ۱۳۹۵ برابر با ۴۷۵ قلم کالا و خدمت بوده است که در سال ۱۴۰۰ برابر با ۴۷۴ قلم شده است.

۲. تغییر روش محاسبه شاخص قیمت اجاره بها:

در سال پایه ۱۴۰۰ حجم نمونه طرح شاخص قیمت اجاره بها ۶ برابر شده است؛ بطوری که بیش از ۳۰۰۰۰ خانوار مستأجر نمونه وجود دارد که به شش پنل مساوی، هر یک با بیش از ۵۰۰۰ خانوار تقسیم شده‌اند و به هر خانوار دو بار در سال به فاصله شش ماه مراجعه حضوری می‌شود. تغییرات قیمت ماهانه اجاره بها برای هر منطقه شهری بصورت زیر محاسبه می‌شود:

$$\Delta_{rent}^{t-1 \rightarrow t} = \sqrt[6]{\prod_{i=1}^n \left(\frac{r_i^t}{r_i^{t-6}} \right)}$$

که در آن:

r_i^t : مبلغ اجاره بها برای خانوار i در ماه جاری

r_i^{t-6} : مبلغ اجاره بها برای خانوار i در شش ماه قبل

$\Delta_{rent}^{t-1 \rightarrow t}$: تغییرات قیمت ماهانه اجاره بها

n : تعداد خانوار در هر منطقه شهری

سپس تغییرات قیمت اجاره بها در استان، از میانگین موزون تغییرات قیمت اجاره در سطح مناطق شهری به دست می‌آید. در واقع برای محاسبه شاخص قیمت اجاره بهای هر استان، به مناطق مختلف شهری، وزن‌های متفاوتی داده می‌شود.

۳. سهم از تورم ماهانه در گروه‌های مختلف کالایی

سهم از تورم گروه‌های کالایی، میزان اثرگذاری تورم ماهانه هر گروه کالایی در تورم ماهانه کل را بر حسب واحد درصد بیان می‌کند. به عبارت دیگر چنانچه هر یک از گروه‌های کالایی هیچ تغییر قیمتی نداشته باشند و دقیقاً شاخص قیمت ماه جاری همان شاخص قیمت ماه قبل باشد، با کسرکردن سهم از تورم ماهانه آن گروه کالایی، می‌توان تورم ماهانه جدید را با فرض عدم تغییر قیمت آن گروه کالایی بدست آورد. به عنوان مثال تورم ماهانه فروردین ماه ۱۴۰۲ برابر ۳،۷۰ درصد است که سهم گروه میوه و خشکبار ۰،۵۹ واحد درصد است. حال چنانچه در فروردین ماه قیمت میوه و خشکبار بدون تغییر بود (یعنی تورم ماهانه میوه و خشکبار برابر صفر) تورم ماهانه بجای ۳،۷۰ درصد برابر با ۳،۱۱ درصد بود. فرمول محاسبه سهم از تورم ماهانه بصورت زیر است:

$$C_i^t = \frac{g_i^t \cdot (I_i^t - I_i^{t-1})}{I_{tot}^{t-1}}$$

که در آن:

C_i^t : سهم تورم ماهانه گروه کالایی i در دوره t

g_i^t : وزن گروه کالایی i در دوره پایه (سال ۱۴۰۰)

I_i^t : شاخص قیمت گروه کالایی i در دوره t

I_i^{t-1} : شاخص قیمت گروه کالایی i در دوره $t-1$

I_{tot}^{t-1} : شاخص قیمت کل در دوره $t-1$

۴. معرفی گروه‌های اختصاصی:

شاخص قیمت کل، میانگین موزونی از شاخص قیمت گروه‌های مختلف کالاها و خدمات است که مورد مصرف خانوارها قرار می‌گیرد. در محاسبه شاخص کل، گروه بندی کالاها و خدمات مصرفی بر اساس طبقه بندی بین المللی COICOP 1999 (طبقه بندی مصرف فردی بر حسب هدف) است که شامل ۱۲ بخش، ۴۷ گروه و ۱۱۷ طبقه می‌باشد. از مزایای این طبقه بندی می‌توان به قابلیت مقایسه بین المللی نتایج اشاره کرد.

گروه بندی کالاها و خدمات مصرفی خانوار بر مبنای متفاوتی غیر از طبقه بندی بین المللی COICOP می‌تواند صورت گیرد. طبقه بندی‌هایی که بر اساس نیازهای داخلی کشورها توسط مراکز آماری ایجاد می‌شوند، گروه‌های اختصاصی نامیده می‌شوند. گروه‌های اختصاصی معرفی شده توسط مرکز آمار ایران عبارتند از:

• شاخص کل به صورت میانگین موزونی از شاخص اجاره و شاخص کل بدون اجاره

اهمیت و وزن بالای اجاره بها در محاسبات شاخص قیمت شهری و کل کشور، باعث تأثیر زیاد آن بر تورم کل کشور می‌شود. خارج کردن این قلم از شاخص کل، تورم را برای سایر اقلام به گونه‌ای محاسبه می‌کند که تغییرات اجاره بها را در نظر نمی‌گیرد. این تفکیک می‌تواند نیازهای برنامه‌ریزان را برای سیاست گذاری در اهداف تفصیلی‌تر تأمین نماید.

- شاخص کل به صورت میانگین موزونی از کالاها و خدمات: ۴۷۴ قلم را می‌توان به صورت تعداد ۱۴۵ قلم خوراکی و آشامیدنی و دخانیات و ۳۲۹ قلم کالای غیر خوراکی و خدمات نیز دسته بندی کرد.
- شاخص کل به صورت میانگین موزونی از کالاها و خدمات: ۴۷۴ قلم را می‌توان به صورت تعداد ۳۴۲ قلم کالا و ۱۳۲ قلم خدمت نیز دسته بندی کرد.

شاخص قیمت کالاها به صورت میانگین موزونی از کالاهای با دوام، کم‌دوام و بی‌دوام می‌باشد. تفاوت میان کالاهای بی‌دوام و با دوام در مدت زمان استفاده از آنها است و اینکه آیا کالاهای مزبور یک بار مصرف‌اند یا می‌توان طی دوره‌های بیش از یک سال چندین دفعه و پیوسته از آنها استفاده کرد. به علاوه، کالاهای بادوام، از قبیل خودرو، یخچال، ماشین لباسشویی، تلویزیون و ... ارزش خرید نسبتاً بالایی دارند. تفاوت کالاهای کم‌دوام و بادوام آن است که انتظار می‌رود عمر استفاده از کالاهای کم‌دوام – گرچه بیش از یک سال – بسیار کوتاه‌تر از کالاهای با دوام، و ارزش خرید آنها نیز بسیار کم‌تر باشد و تعداد دفعات خرید در طول سال بیشتر است.

کالاهای بادوام شامل گروه‌های «مبل، اثاثیه منزل، فرش و سایر کفپوش‌ها»، «وسایل و تجهیزات درمانی»، «وسایل نقلیه»، «تجهیزات تلفن و فاکس»، «کالاهای بادوام اصلی برای تفریحات و سرگرمی»، «وسایل الکتریکی برای مراقبت شخصی»، «جواهرات، ساعت‌های دیواری و مچی». که مجموعاً ۴۵ قلم کالا را شامل می‌شوند.

کالاهای کم‌دوام شامل گروه‌های «پوشاک و کفش»، «وسایل الکتریکی کوچک خانگی»، «ظروف بلور، وسایل غذاخوری و ابزار آلات خانوار»، «قطعات یدکی وسایل نقلیه»، «بازی‌ها، اسباب‌بازی‌ها، سرگرمی‌ها»، «تجهیزات ورزشی، وسایل اردو زدن و نظایر آن» که مجموعاً ۸۰ قلم کالا را شامل می‌شوند.

سایر کالاها نیز بی دوام محسوب شده که شامل ۲۱۷ قلم است.

- خوراکی ها به صورت میانگین موزونی از خوراکی های تازه و سایر خوراکی ها

خوراکی های تازه به خوراکی هایی اطلاق می شود که خرید آنها در ماه بیش از یکبار صورت می گیرد و نوسان قیمت بیشتری را نسبت به سایر خوراکی ها دارند. به همین دلیل این خوراکی ها سه بار در ماه قیمت گیری می شوند (سایر خوراکی ها دو بار در ماه قیمت گیری می شوند. این گروه شامل انواع گوشت قرمز و سفید، انواع لبنیات، میوه و سبزیجات تازه است. تعداد این اقلام ۵۹ قلم است.

- کالاها و خدمات عمومی

کالاها و خدمات عمومی به آن دسته از کالاها و خدمات اطلاق شده است که دولت یا بخش عمومی سیاست گذاری قیمت و عرضه (ارائه) آن را بر عهده دارند. مانند قیمت انواع انرژی، خدمات حمل و نقل عمومی، خدمات آموزشی و بهداشتی دولتی، خدمات ارتباطی و ... که تعداد این اقلام ۲۷ قلم است.

جدول ۱) تعداد مناطق شهری، روستایی و حوزه‌های اجاره بها به تفکیک استان در سال پایه ۱۴۰۰

نام استان	تعداد مناطق شهری	تعداد مناطق روستایی	حوزه‌های اجاره بها ^۱
اردبیل	۱۰	۲۱	۳۲
اصفهان	۱۷	۱۹	۳۵
البرز	۱۱	۱۶	۳۶
ایلام	۱۰	۱۵	۴۸
آذربایجان شرقی	۱۸	۲۵	۳۸
آذربایجان غربی	۱۳	۲۲	۳۷
بوشهر	۱۰	۱۹	۴۶
تهران	۲۶	۲۴	۴۸
چهارمحال و بختیاری	۹	۱۷	۳۶
خراسان جنوبی	۹	۱۹	۸۲
خراسان رضوی	۱۸	۳۴	۷۰
خراسان شمالی	۱۰	۱۸	۳۲
خوزستان	۱۵	۲۵	۳۲
زنجان	۱۰	۲۰	۲۸
سمنان	۱۰	۱۷	۲۵
سیستان و بلوچستان	۱۴	۲۷	۳۲
فارس	۲۰	۲۷	۲۰
قزوین	۹	۲۱	۲۱
قم	۱۱	۱۷	۱۹
کردستان	۱۳	۲۴	۲۴
کرمان	۱۴	۲۴	۲۴
کرمانشاه	۱۳	۱۹	۲۸
کهگیلویه و بویراحمد	۸	۲۲	۲۷
گلستان	۱۱	۲۱	۸۷
گیلان	۱۴	۲۷	۲۳
لرستان	۱۲	۲۱	۳۴
مازندران	۱۴	۲۸	۳۳
مرکزی	۱۲	۲۵	۲۸
هرمزگان	۱۳	۲۲	۲۲
همدان	۱۱	۱۹	۲۱
یزد	۹	۱۶	۴۴
کل کشور	۳۹۴	۶۷۱	۱۱۱۲

۱. هر حوزه اجاره بها تعداد ۳۰ خانوار اجاره نشین نمونه دارد.

کد COICOP	عنوان	ضریب اهمیت از ۱۰۰۰۰
	شاخص کل	۱۰,۰۰۰
۰۱	خوراکیها و آشامیدنی ها	۲۸۸۲.۴
۰۱۱	خوراکیها	۲۷۴۲.۶
۰۱۱۱	نان و غلات	۶۳۸.۴
۰۱۱۲	گوشت قرمز و گوشت ماکیان	۵۶۵.۳
۰۱۱۳	ماهی ها و صدف داران	۶۳.۶
۰۱۱۴	شیر، پنیر و تخم مرغ	۲۹۶.۸
۰۱۱۵	روغن ها و چربی ها	۱۲۶.۳
۰۱۱۶	میوه و خشکبار	۳۷۰.۲
۰۱۱۷	سبزیجات (سبزی ها و حبوبات)	۴۰۸.۱
۰۱۱۸	شکر، مربا، عسل، شکلات و شیرینی (قند و شکر و شیرینی ها)	۱۵۹
۰۱۱۹	محصولات خوراکی طبقه بندی نشده در جای دیگر	۱۱۴.۸
۰۱۲	چای، قهوه، کاکائو، نوشابه و آب میوه (نوشابه های غیر الکلی)	۱۳۹.۸
۰۱۲۱	قهوه، چای و کاکائو	۹۳.۳
۰۱۲۲	آشامیدنیها	۴۶.۵
۰۲	دخانیات	۶۱.۸
۰۲۲	دخانیات	۶۱.۸
۰۳	پوشاک و کفش	۴۵۲.۳
۰۳۱	پوشاک	۳۶۷.۳
۰۳۲	کفش	۸۵
۰۴	مسکن ، آب ، برق ، گاز و سایر سوختها	۳۶۱۱
۰۴۱	اجاره بهائ واقعی مسکن	۳۵۵.۸
۰۴۲	اجاره احتسابی مسکن	۳۰۰۳.۸
۰۴۳	خدمات نگهداری و تعمیر واحد مسکونی (خدمت)	۳۶.۴
۰۴۴	عرضه آب و سایر خدمات مربوط به واحد مسکونی	۵۳.۱
۰۴۵	برق ، گاز و سایر سوختها	۱۶۱.۹
۰۵	مبلمان و لوازم خانگی و نگهداری معمول آنها	۴۳۹.۵
۰۵۱	مبلمان و اثاثه ، فرش و سایر کفپوش ها	۶۱.۷
۰۵۲	لوازم پارچه ای خانگی (کم دوام)	۲۰.۶
۰۵۳	وسایل خانگی	۱۰۶.۹
۰۵۴	انواع ظروف غذاخوری و سایر لوازم خانگی	۲۸.۷
۰۵۵	ابزار و تجهیزات منزل و باغ	۱۵.۳
۰۵۶	کالاها و خدمات برای امور جاری منزل	۲۰۶.۳
۰۶	بهداشت و درمان	۶۶۷.۷
۰۶۱	محصولات، وسایل و لوازم پزشکی	۲۴۷.۴
۰۶۲	خدمات طبی سرپایی	۳۰۰.۹
۰۶۳	خدمات بیمارستانی	۱۱۹.۴

کد COICOP	عنوان	ضریب اهمیت از ۱۰۰۰۰
۰۷	حمل و نقل	۸۹۳.۳
۰۷۱	خرید وسایل نقلیه	۳۴۴.۵
۰۷۲	استفاده از وسایل حمل و نقل شخصی	۴۰۶.۴
۰۷۳	خدمات حمل و نقل عمومی	۱۴۲.۴
۰۸	ارتباطات	۲۴۱.۲
۰۸۱	خدمات پستی	۰.۶
۰۸۲	تجهیزات تلفن و تلفکس	۶۶.۶
۰۸۳	خدمات تلفن و تلفکس	۱۷۴
۰۹	تفریح و فرهنگ	۸۶.۸
۰۹۱	تجهیزات سمعی و بصری ، عکاسی و داده پردازش و لوازم آنها	۲۵.۳
۰۹۳	سایر اقلام و وسایل تفریحی	۱۴.۶
۰۹۴	خدمات فرهنگی و تفریحی	۱۰.۷
۰۹۵	روزنامه ، کتاب و لوازم التحریر	۳۱.۴
۰۹۶	مسافرت های دستجمعی	۴.۸
۱۰	آموزش	۸۷.۷
۱۰۱	خدمات آموزش ابتدایی و پیش دبستانی	۱۹.۹
۱۰۲	آموزش متوسطه	۲۲.۲
۱۰۳	آموزش پیش دانشگاهی	۲.۲
۱۰۴	آموزش دانشگاه	۳۸.۲
۱۰۵	آموزش توسط آموزشگاهها	۵.۱
۱۱	هتل و رستوران	۱۳۴.۷
۱۱۱	خدمات تهیه و ارائه غذا	۹۸.۶
۱۱۲	خدمات تامین جا	۳۶.۱
۱۲	کالاها و خدمات متفرقه	۴۴۱.۷
۱۲۱	خدمات شخصی	۲۳۳.۴
۱۲۳	لوازم شخصی طبقه بندی نشده در جای دیگر	۵۵.۷
۱۲۴	حمایت اجتماعی	۱.۳
۱۲۵	بیمه	۱۱۱.۳
۱۲۶	خدمات مالی طبقه بندی نشده در جای دیگر	۱۹.۷
۱۲۷	سایر خدمات طبقه بندی نشده در جای دیگر	۲۰.۳

کد COICOP	عنوان	ضریب اهمیت از ۱۰۰۰۰
	شاخص کل* (بدون اجاره) اجاره	۶۶۴۰.۴ ۳۳۵۹.۶
	خوراکیها، آشامیدنیها و دخانیات کالاهای غیر خوراکی و خدمات	۲۹۴۴.۱ ۷۰۵۵.۹
	کالاها کالاهای بادوام کالاهای کم دوام کالاهای بی دوام خدمات	۵۲۱۷.۶ ۶۵۵.۸ ۵۴۸.۷ ۴۰۱۳.۱ ۴۷۸۲.۴
	خوراکی های تازه سایر خوراکی ها	۱۴۶۵.۲ ۱۲۷۷.۴
	کالاها و خدمات عمومی	۵۲۷.۳